

АУТОБИОГРАФИЈА ПРОТЕ ДР ЛАЗАРА МИРКОВИЋА (ПРОФЕСОРА СТАРЕ КАРЛОВАЧКЕ БОГОСЛОВИЈЕ, БОГОСЛОВИЈЕ СВЕТОГ САВЕ У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА И ПРВОГ ПРОФЕСОРА ЛИТУРГИКЕ ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ)

Игнатије Марковић*
Православни богословски
факултет
Универзитета у Београду

Апстракт: Протојереј професор др Лазар Мирковић био је ученик и професор старе Карловачке богословије, као и професор Богословије Светог Саве у Сремским Карловцима и први професор литургије на Православном богословском факултету у Београду. Својим животоу у Цркви и неуморним радом на пољу богословске науке дао је пример многим генерацијама. Пред нама је његова аутобиографија која показује његову жељу и ревност да своје и будућим нараштајима буде што више од користи.

Кључне речи: Аутобиографија, стара Карловачка богословија, Богословија Светог Саве, Богословски факултет у Београду, литургија, Матица српска, Српска академија наука, стара српске биографије, Никодимов штић.

Протојереј професор др Лазар Мирковић био је ученик и професор старе Карловачке богословије, као и професор Богословије Светог Саве у Сремским Карловцима и први професор литургије на Православном богословском факултету у Београду. Својим животом у Цркви и неуморним радом на пољу богословске науке дао је пример многим генерацијама ученика, остајући спреман да на њихова питања радосно даје одговоре и касније када су завршили своје школовање и када су му

* monignatios@yahoo.com.

се обрађали као свештеници. Његова љубав према Христу дала му је снагу да издржи тешкоће живота. Пред нама је његова аутобиографија која показује његову жељу и ревност да своме и будућим нараштајима буде што више од користи. Од старих српских рукописа којима се бавио посебно је значајан рукопис Никодимовог типика који је изгорео у Народној библиотеци у Београду, а који је прота Лазар Мирковић фотографисао и тако омогућио да он дође до нас. За време рата, како сам сведочи, гладан је преписао читав типик који има 358 страна, очекујући да ће одмах после рата овај типик бити штампан. Али после Другог светског рата је дошло друго време и друга мерила, Никодимов типик је стављен у страну. А прота др Лазар Мирковић је наставио да се труди да се Никодимов типик одштампа, трудећи се да проучава и друге рукописе и знајући да ће њихово време доћи.

У наставку доносимо препис поменуте аутобиографије блажене успомене проте др Лазара Мирковића.¹

* * *

„Родио сам се у Пивницама (Бачка) 4 јулија 1885 од оца Јеврема и матере Тајсије (Милице), рођ. Суботић. Отац ми је био родом из Пивница (рођен 2.VI.1849), а мати из Силбаша (Бачка). По занимању отац ми је био прво ратар, а од 1896 је био општински чиновник у Шиду (Срем). Отац ми је био писмен и волео је да чита књиге. Сећам се да је у очевој кући у Пивницама, када сам био дете, за гредом која је држала таваницу, било свега три књиге: 1) Свето писмо Старога и Новог Завета, 2) Друга књига Вукових српских народних јуначких песама (Беч, 1845), увезана у кожу као старе црквене књиге и 3) календар. Мати ми је умрла 26 фебруара 1912 у Шиду у 56 години живота. Отац ми је умро у Шиду 27 децембра 1927.

Имао сам браћу и сестре: Спиридона, Анку, Драгу, Миливоја и Видосаву. Спиридон, Анка и Драга умрли су од дифтерије као мала деца

¹ У рукописном одељењу Матице српске, под редним бројем М. 12446 чува се „Аутобиографија Др Лазара Мирковића, редовног професора Универзитета у Београду“ написана у Београду 18. марта 1955. године писањем машином, на 25 страна, понегде исправљана ручно, а затим допуњена текстом под називом „Допуне ка аутобиографији Др. Лазара Мирковића, професора Универзитета у пензији“ написаним у Сремским Карловцима 6. септембра 1964. године, такође писаним писањем машином, на 15 страна, понегде исправљеним ручно. Аутобиографија је писана на тражење и за потребе Матице српске, па смо за објављивање ове аутобиографије тражили и добили одобрење Матице српске (бр. 0108, од 1. септембра 2014. г.), на чему се Матици српској овим путем захваљујемо.

у Пивницама, Миливој (рођен 27 марта 1883 у Пивницама) је умро као гимназиста у Шиду августа 1899, где је умрла и Видосава (рођ. 1893 у Вуковару, умрла 27 августа 1917). Родитељи Јеврем и Милица, брат Миливој и сестра Видосава сахрањени су у шидском гробљу у породичној гробници.

Основну школу почео сам учити у Вуковару 1890, где су ми родитељи живели заједно са ујаком ми Марком Суботићем, учитељем. Кад сам навршио пет година, моја мати је рекла своме брату Марку, учитељу, да ме узме у школу да само седим, да не бих ишао по улици, не мислећи тиме да будем редован ђак школе. Ја сам седео у школи и учио као и други ђаци, и даље наставио школу. III разред основне школе наставио сам у Новим Карловцима (Сасе) у Срему (опет код ујака Марка Суботића), а IV разред свршио сам у Сремским Карловцима (1894), камо су ми се родитељи доселили (1893–1896) ради школовања деце.

Када је мој отац Јеврем Мирковић уписивао сина Миливоја у гимназију у Сремским Карловцима, тадањи директор гимназије Стеван Лазић питао га је зашто је дошао у Карловце и каквог је имовног стања. Када му је Јеврем одговорио, да је дошао да школује децу и да има кућу, виноград и осам ланаца земље у Пивницама, саветовао га је директор да не школује децу, јер их неће моћи издржавати на школовању, али га Јеврем није послушао.

Пошто се у Гимназију није могло уписати пре десет година, то се не бих могао уписати у Гимназију (јер сам после свршене основне школе имао само девет година), да ми при упису није помогао рођак Јован Живковић, професор карловачке Богословије. Одвео ме је (1894) у гимназију да ме упише, а уписивање је вршио професор Глигорије Лазић, са којим је мој рођак био добар познаник. Када је Г. Лазић тражио крштеницу, мој рођак је рекао да још није стигла, да ћемо је накнадно поднети, а да имам десет година. Време је пролазило, директор Стеван Лазић би навраћао у мој разред опомињући ме да донесем крштеницу, коју сам донео тек у другом полугодишту пред крај школске године. Са девет година учио сам први разред Гимназије, у коме је латински језик предаван 7 часова недељно. Са 11 година у трећем разреду гимназије, поред осталих предмета, учио сам и Грчки језик.

Гимназију са испитом зрелости (1902) и Богословију (1906) свршио сам у Сремским Карловцима. Као гимназиста певао сам у цркви и на беседама кроз осам година у гимназијском хору, који је одлично водио професор музике Душан Котур, и тако сам заволео богослужење и црквено појење. Као богослов у Срем. Карловцима помогао сам проти Јовану Живковићу, професору Богословије у Срем. Карловцима да изда свој „Нотни зборник црквених песама, које се поју на вечерњу, јутрењу,

литургији и другим богослужењима православне српске цркве, као и велико појање у један глас са додатком све три литургије у четири гласа за мушки збор, прибрао и издао протопрезвитер Јован Живковић, професор у Богословији. Нови Сад 1908“ тако, што сам песме из мешовитог хора претворио у мушки и знатан део Нотног зборника ревидирао, како каже Јован Живковић у предговору овога Нотног зборника. Као слушаалац Карловачке Богословије био сам диригент богословског мушког хора, који је за мога дириговања постао чувени мушки хор у Војводини. Исидор Бајић, композитор, приказао је једно појање овога хора на литургији у новосадској Саборној цркви у новинама Застави (у мају месецу 1906) и похвално се изразио о појању овога хора.

Када сам свршио богословију у Срем. Карловцима, наставио сам богословске студије на Богословском факултету у Черновцима (апсолвирао 1908, а докторирао 16 новембра 1912). На школовању у Гимназији и Богословији у Сремским Карловцима издржавали су ме родитељи. За време школовања у богословији у Карловцима уживао сам клирикалну стипендију. На школовању у Черновцима кроз две године издржавао ме је поред родитеља и клирикалне стипендије углавном прота Јован Живковић. Од септембра 1908 до септембра 1909 био сам у Тителу хоровађа Тителског српског црквеног певачког друштва „Гусле“.

У јесен 1909 постављен сам за наставника музике у Препарандији у Сарајеву, али ово место нисам заузео, јер сам у исто време био постављен за префекта у Богословском семинару у Срем. Карловцима. 27 августа (9 септембра) 1909 положио сам у Новом Саду стечајни испит за добијање порохијског звања.

9 (22) септембра 1909 постављен сам за префекта у Богословском семинару у Сремским Карловцима, на којој сам дужности остао до краја школске године 1912–1913.²

14 (27) јануара 1912 поставио ме је Патронат Српске православне гимназије у Срем. Карловцима за суплента на место професора катихете, иза смрти професора катихете проте Ивана Маширевића, али ово место нисам заузео.

4 (17) децембра 1912 постављен сам за доцента са 1 јануаром 1913 у Српској православној богословији у Сремским Карловцима, а за предмете Црквенословенски језик и Литургику. 14 (27) августа 1915 постављен сам са 1 септембром за ванредног професора, а 1 септембра 1919

² На ову дужност Мирковић је постављен актом Патријарха српског Лукијана Богдановића М. 611 и М. 614, „а на основу одлуке збора високопреосвећене господе епископа“ („Управа Православног Српског Богословског семинара, Карловци, Ад. Број 4 ех. 1909./10. (препис)“, *Досије професора Прође Др Лазара Мирковића*, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

за редовног професора у истој Богословији. Од 2 (15) децембра 1917 предавао сам у карловачкој Богословији и Пчеларство.

За ђаконa рукоположен сам на празник арханђела Михајла 8 новембра 1913 у Саборној цркви у Срем. Карловцима, а за презвитера 22 августа (4 септембра) 1915 у придворној патријаршиској капели Св. Димитрија у Сремским Карловцима.

Када је после првог светског рата затворена карловачка Богословија у Срем. Карловцима, постављен сам Указом од 20 новембра 1921 за професора Богословије Св. Саве у Срем. Карловцима, у којој сам предавао Литургику и Грчки језик. На овој дужности остао сам до 2 фебруара 1923.

У годишњаку Музеја града Београда, књ. I (1954), стр. 332 пише: „формални потстрек за оснивање Црквеног музеја дао је 1922 године др. Лазар Мирковић, када је поднео претставку Светом Архијерејском Сабору, у којој је образложио потребу постојања такве установе. Ту је претставку Сабор узео на разматрање и по њој је донео одлуку да се приступи прикупљању података о старинама, које се чувају по црквама и манастирима, и да се добије мишљење свих епископа Српске православне цркве о том предлогу“. Данас постоји Музеј српске православне цркве у Београду.

25 новембра 1922 год. изабран сам од Академског сената Универзитета у Загребу за редовног јавног професора Источно-православног богословског факултета у Загребу, али ово место нисам заузео, јер сам требао бити изабран за професора Богословског факултета у Београду.³

³ Презвитер др Лазар Мирковић јавио се за професора Православног богословског факултета на позив Универзитета још 3. марта 1920. године из Сремских Карловаца следећим писмом:

„Славном
Ректорату Богословског Факултета
у
Београду.

На позив из Универзитета, објављени у Службеним Новинама Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца од 27. фебруара 1920. бр. 44, пријављујем се да желим бити професор Богословског факултета на Београдском Универзитету, и то професор Литургије. Ако је могуће с обзиром на број професора и катедара, најбоље би било да је Литургика засебан предмет (види Л. Мирковић, Православна Литургика, стр. 17), ако пак не, онда би се Литургици могао додати још један сродан предмет. Предавање целог т. зв. Практичног Богословља (Литургика, Ходегетика, Катихетика и Омилитика) на једној катедри држим да би било на штету ових предмета, јер су веома опширни и што не чине строго једну групу. Када би Литургика била засебан предмет, сачињавала би: Литургику, литургичке практичне вежбе и евентуално семинарске вежбе.

Уз своју пријаву прилажем ове

а) Сведоцбе:

1. Гимназијску сведоцбу зрелости;

2. Сведоцбу да сам свршио Православну Српску Богословију у Карловцима;

2 фебруара 1923 постављен сам Указом за ванредног професора Православног богословског факултета у Београду по пристанку, а

3. Absolutorium богословског факултета у Черновицима и сведоџбу да сам после два ригороза (егзегетско-историјског и систематско-практичног) промовисан на част доктора богословља на черновачком богословском факултету. (Од сведоџба ригороза при руци ми је само сведоџба I. ригороза, а другога не. Ако је потребно набавићу је, но без положених ригороза није могуће бити промовисан на част доктора. Види приложене Akademische Gesetze und Verordnungen, Czernowitz, 1899. J. 59–62);

б) Радове:

1. Православна Литургика или наука о богослужењу православне источне цркве. Први, опћи део. По литургици Др. Василија Митрофановића и Др. Теодора Тарнавског за српске православне богословије изradio презвитер Др. Лазар Мирковић. Сремски Карловци 1918. VI+322. – Већи део ове књиге је истина превод, но потребно је било уз превод и проверити тачност оригинала, а има у њој доста додатака самостално израђених. (Види предговор ове књиге).

Други део ове Литургике штампа се (Дневна богослужења, литургије св. Јована Златоустог, св. Василија Великог и пређеосвећена, седмично богослужење) и изнеће око 10 штампаних табака. Ако до 31. марта овај део од 10 табака не буде готов, поднећу га до тога рока у рукопису. Ова Литургика је израђена за академска предавања и добро ће доћи као руководство за изучавање Литургике у новооснованом богословском факултету;

2. О богослужбеном песништву православне цркве (рукопис);

3. Из црквеног песништва. Касија. Богословски Гласник, 1914. св. 1. стр. 1;

4. Акатист пресветој Богородици с грчког превео и протумачио Л. Мирковић;

5. О св. литургији од Симеона архиепископа Солунског. С грчког превод.

Бр. 4. и 5. показује колико знам грчки језик, чије је знање потребно литургичару. Осим грчког потребно је и знање рускословенског (црквенословенског) језика. Да сам се бавио изучавањем црквенословенског језика доказујем приложеним рукописом превода граматике старог црквенословенског језика Лескина и Вондрака: 6. A. Leskien, Gramatik der altpbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache, Heidelberg 1909. (превод све до глагола). Глаголи су превод из Vondrák, Altkirchenslavische Grammatik, Berlin 1900. Превод још није спремљен за штампу, него је тек брзо рађен први рукопис, који би по потреби могао исправити и по добијеној дозволи за превођење и објавити.

Уз своје сведоџбе и радове спомињем да сам седам година наставник у православној српској богословији у Карловцима, која је у своме целокупном уређењу тежила и ишла за тиме, да се по могућности приближи факултетском уређењу, што сведочи приложени Штатут о уређењу прав. Српске Богословије у Карловцима“ (Досије професора Проте Др Лазара Мирковића, Архив Православног Богословског факултета у Београду). Лазар Мирковић је 13. јануара 1921. године, како стоји у документима у горе поменутом Досијеу, замолио да му се радови које је Деканату Православног богословског факултета доставио уз пријаву у рукопису пошаљу јер их припрема за штампу: О црквеном песништву православне цркве и Граматика старог црквенословенског језика као и Касија. Из црквеног песништва коју је већ штампао у Богословском Гласнику. Радове је примио у Сремским Карловцима 15. фебруара 1921. године. Лазар Мирковић моли да се, његовој поднетој пријави за професора литургике на Православном богословском факултету, 11. маја 1922. године додају његови новообјављени радови: 1. Погребне песме, превод с грчког, Сремски Карловци 1920; 2. Преподобна Параскева – Петка (Хришћански Живот, март 1922. бр. 3, стр. 142–150) и 3. Црква Петковица (историјско-археолошка радња) Гласник, служб. Лист срп. Патријаршије 1. (14.) априла 1922. бр. 7. и даље.

Указом од 21 августа 1925 за редовног професора истог факултета за предмет Литургику.⁴

⁴ Лазар Мирковић је већ 23. маја 1922. године изабран од стране Савета Богословског факултета за редовног професора.

„Господину Ректору Универзитета

Бр. 327

30. маја 1922. г. у Београду

Савет Богословског Факултета у седници својој од 23-ег овог месеца изабрао је једногласно за редовног професора Литургије г. Др-а Лазара Мирковића, свештеника и професора Карловачке Богословије. Шаљући под ./. реферат о овом избору, част ми је молити господина Ректора, да изволи поднети исти Универзитетском Већу на одобрење.

Већу Универзитета Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Београду.

... Највећи рад његов, Литургика, истина, већим делом је превод дела Вас. Митрофановића и Т. Тарнавског, али је г. Мирковић многа недовољно обрађена места допунио, а и унео све, што се односи на богослужење и богослужбене предмете Српске православне цркве, те је и у добром избору аутора и својом обрадом и допунама, уношењем најновијих резултата литургичких истраживања, дао дело, које по своме плану, садржају, начину излагања и обиму литературних указивања одговара научним и практичним захтевима руководног дела за више богословске школе.

Књижевни радови г. Мирковића показују, да се интересовање његово у главноме сасредочава око питања која се односе на литургику и да такво интересовање и жеља за радом у области ове специјалности код њега не само да не слаби, него се појачава и даје повољне резултате. Затим, он добро влада знањем грчког, латинског и црквенословенског језика, а то је неопходно услов за научно искоришћавање литургичких извора. Уз то показује добро познавање богослужбених књига и научне литературе литургичке, у неким случајевима и способност самосталног, критичког разматрања грађе и мишљења. Овоме треба додати и то, да је г. Мирковић већ 9 година предавао овај предмет у једној богословској школи вишега ранга.

На основу свега овога мислимо, да је г. Мирковић заслужан да му се повери катедра Литургије на нашем Богословском Факултету у звању редовног професора, јер налазећи, да је он не само стекао рутине у предавању овог предмета, него има интересовања и способности за научно обрађивање своје специјалности.

јрош. Сш. М. Димитријевић“

(Досије професора Проше Др Лазара Мирковића,
Архив Православног Богословског факултета у Београду)

Универзитетско веће је било мишљења да Лазара Мирковића треба изабрати за ванредног професора. Декан Православног богословског факултета у Београду прота Стеван М. Димитријевић писмом пита Лазара Мирковића да ли прихвата звање ванредног професора образлажући му разлоге таквог мишљења Већа:

„Господину Др-у Лазару Мирковићу, професору

Бр. 566.

6–XI–1922. г. у Београду

Као што Вам је познато, савет Богословског Факултета по Вашем пристанку изабрао Вас је 23. маја ове године за редовног професора Литургије на истом Факултету. Зато што није било седнице Универзитетског већа до краја прошле године, Ваш је избор

Као редовни професор Богословског факултета у Београду био сам декан у школским годинама: 1927/1928, 1928/1929, 1932/1933, 1935/1936, 1937/1938, 1941/1942, 1942/1943, а продекан у школским годинама 1929/1930, 1930/1931, 1933/1934, 1936/1937 и 1938/1939.⁵ Као декан и продекан кроз толики број година допринео сам развоју Православног богословског факултета у Београду и учествовао сам у раду Универзитетске управе и Сената. Деканска дужност одузела ми је у овим годинама много времена, те нисам могао толико радити на науци као иначе.

Дуго година сам био члан испитне комисије за полагање професорског испита.

дошао тек пред прво овогодишње Веће, одржано 4-ог овог месеца. Реферат о Вашим радовима и избору примљен је од Већа са одобравањем, али су извесни чланови његови, небогослови, иначе познати са Вашим радовима и наклоњени Вам, нашли, да би рано било изабрати Вас одмах за редовног професора, него да би требали провести неко време као ванредан и дате за то време још који самостални рад. Потписани је бранио одлуку Факултета и тиме, што сте Ви већ изабрани за редовног професора Православног Богосл. Факултета у Загребу, али му је одговорено, да је избор тај вршила некомпетентна за наш Универзитет инстанција, и да се на исти не сме обазирати. После тога решено је, да се предмет врати Факултетском савету, да промени одлуку своју и изабере Вас за ванредног професора.

Да бих Факултетском савету могао саопштити Ваше мишљење, молим Вас за извешће: би ли се Ви за сад примили звања ванредног професора? С обзиром на расположење према Вама у Већу Универзитета и с надом, да ћете Ви то расположење својим новим радовима још појачати, уверен сам, да не би дуго остали у ванредној професури.

Молим Вас, да извешће своје што скорије изволите послати.

Декан
проф. Ст. М. Димитрић.

(Досије професора Проф. Др Лазара Мирковића,
Архив Православног Богословског факултета у Београду)

Ректор Богословије Светог Саве у Сремским Карловцима др Никола Круљ извештава Деканат Богословског факултета у Београду да је са даном 15. фебруаром 1923. године проф. др Лазар Мирковић разрешен дужности у Богословији и упућен на нову дужност на Богословском факултету у Београду („Богословија Св. Саве, Бр. 89, 15. фебруар 1923. Сремски Карловци“, Досије професора Проф. Др Лазара Мирковића, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

Прота др Лазар Мирковић био је први професор литургије на Православном богословском факултету у Београду.

Пошто није имао стана у Београду, у току првог семестра свога предавања на Богословском факултету у Београду, долазио је на часове из Карловаца („Декан Ст. М. Димитрић – Господину Ректору Универзитета, Овде Бр. 130, 12. 3. 1923. Београд“, Досије професора Проф. Др Лазара Мирковића, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

⁵ Занимљиво је да у овом набрајању година када је био декан и продекан Богословског факултета Лазар Мирковић није побројао и послатне године у којима је обављао једну од ових дужности. Декан је био и 1949/50. и 1950/51. године, а продекан 1951/52. године (Досије професора Проф. Др Лазара Мирковића, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

Од 8 октобра 1925 сам дописни члан Скопског Научног Друштва, а 23 октобра 1927 изабран сам за редовног члана Историског Друштва у Новом Саду.

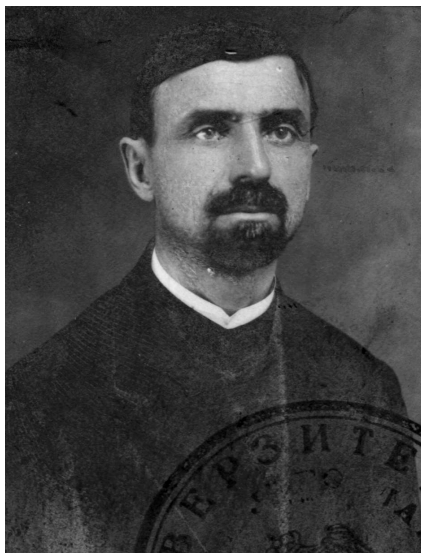
Од 9 септембра 1938 до 6 јуна 1941 био сам управник Музеја српске православне цркве у Београду.⁶ Од 27 VIII 1941 до 13 VI 1942 био сам вршилац дужности управника Универзитетске библиотеке у Београду.

Актом Српске Академије Наука бр. 354 од 6 јуна 1947 извештен сам да сам постављен за научног сарадника Археолошког института Српске Академије Наука. У Археолошком институту радим од тада до данас, тј. 1955 године. У Институту

ми је омогућено да научно радим, путујем по земљи ради проучавања црквене уметности и у издањима Института објављујем своје радове.

Институт за проучавање књижевности Српске Академије Наука – Бр. 342 од 16 X 1950 известио ме је да сам постављен за спољњег сарадника Института за проучавање књижевности Српске Академије Наука.

20 X 1950 Матица Српска – Научно одељење изабрало ме је за члана сарадника Матице Српске у секцију за Ликовну уметност Научног одељења. Овај избор поновио је и Управни одбор М. С. на својој седници од 12 фебруара 1952. Матица Српска ме шаље на терен

Прота др Лазар Мирковић, фотографија из 1926. г., Досије професора Прође Др Лазара Мирковића, Архив ПБФ у Београду

⁶ За обављање ове дужности добио је и званично одобрење од Министарства просвете 6. јула 1939. године, потписано од помоћника министра просвете Д. Јакшића, а по овлашћењу министра:

„По предлогу Сената Универзитета у Београду /Ректорат бр. 5569/39/ а на основу § 74 Закона о чиновницима

Одобравам

г. г. Грујићу др. Радославу и Мирковићу др. Лазару, редовним професорима Богословског факултета Универзитета у Београду, да могу вршити дужност управника Црквеног музеја у Београду, по одлуци Св. Архијерејског Синода Српске православне цркве.“

(Досије професора Прође Др Лазара Мирковића,
Архив Православног Богословског факултета у Београду)

и штампа моје радове. Као професор универзитета пензионисан сам 1 октобра 1952.

Учествовао сам на предавањима на немачком језику⁷ на Интернационалним византолошким конгресима у Атини (1930), Софији (1934) и Риму (1936) помоћу добивеном из фонда Луке Ђеловића и од Министарства иностраних дела, као и у Палерму (1951) и Солуну (1953).

У цркви сам одликован шестог децембра 1917 црвеним појасом, 24 новембра 1920 чином протојереја, а 1929 правом ношења напрсног крста.

Од државе одликован сам орденом Св. Саве IV, III, и II степена, и Белог орла V степена.

Оженио сам се 13 јула 1913 Зорком Врачарић (рођена 22 септембра 1891 године), кћерком Глише Врачарића, бележника из Титела (умро 17 октобра 1908) и жене му Милице (рођене Берић) из Стапара.

У браку сам имао двоје деце, кћер Милану и сина Стевана. Милана се родила у Сремским Карловцима, где је свршила основну школу, а гимназију са испитом зрелости свршила је у Београду 1932 године. Медицински факултет свршила је у Београду. Удала се на Петровдан 1936 године за др Ивана Поповића, лекара државне болнице у Новом Саду.

За време рата, приликом рације 23 јануара 1942 године у Новом Саду, мађарски војници одвели су Милану и њезиног мужа из њихове куће у Новом Саду (Хајдук Вељкова ул. бр. 6), невини и без кривице. 21 до 23 јануара 1942 убијени су у Новом Саду многи Срби и Јевреји на обали Дунава (Штрاند) од мађарских војника и бачени су у залеђен Дунав. Свакако су том приликом пострадали Милана и њезин муж.⁸

⁷ Прота др Лазар Мирковић, како стоји у његовом службеничком листу од 25. октобра 1925. године, зна немачки и руски, а служи се румунским и француским (*Досије професора Проше Др Лазара Мирковића*, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

⁸ Прота др Лазар Мирковић у време када још није знао да су убијени и његова ћерка и зет, моли у писму Епископа бачког Иринеја Ђирића да се заузме за њихово ослобађање:

„Ваше Високопреосвештенство,

Моја кћи Милана Мирковић Поповић, докторант медицине, 29 година, и мој зет Др. Иван Поповић, 35 година, лекар државне болнице у Новом Саду, одведени су од мађарских војника 23 јануара 1942 године у НСаду из своје куће Korház utca 6, и све до сада нисам знао ништа њима. Сада сам сазнао да су из Новог Сада одведени у Сегедин, у затвор Csillag börtön, где су били више месеци, а одатле су прошле године (када, не знам) одведени у Украјину на принудан рад, да ли стручни лекарски или физички, такође не знам.

Слободан сам учтиво умолити Ваше Високопреосвештенство да би имало доброту, као члан Горњег дома, заузети се за њихово ослобођење. Обоје су потпуно невини, нису се бавили политиком, нису комунисти, нису слободни зидари. Ако би им се приписивала каква кривица, уверен сам да се оснива на неистинитој достави. Податке о њима могу дати: Управа државне болнице у НСаду и полиција у НСаду – Београду.

Син ми Стеван рођен је 9 јануара 1916 године у Великом Бечке-реку (данас Зрењанин), камо сам се за време првог светског рата са женом и дететом Миланом склонио (1914–1916) из Сремских Карловаца. Завршио је основну школу, Другу мушку гимназију (1934) и Медицински факултет (1939) у Београду, а затим је радио као лекар на II интерној клиници Универзитета у Београду. Стеван је нестао за време рата у јесен 1944 године и за његову судбину никад нисам сазнао. Ово је друга велика несрећа коју сам са својом женом доживео за време рата. Губитак деце је душевно и физички сломио мене и моју жену. Док сам се ја радом и пословима збуњивао да не мислим увек на своју несрећу, то је моја жена била вазда обузета мишљу и болом за изгубљеном децом, и није могла наћи мира ни утехе. Истину говорим када кажем да ће смрт за нас обоје бити добро примљени гост.

Новцем од женина мираза купио сам 1916 од Јене Лустига у Шиду једну њиву (1 јутро 184 метра) за 2800 круна. После очеве смрти наследио сам од оца кућу у Шиду у Доњем шору, кућни број 456, девет јутара земље у Шиду и десет јутара земље у Батровцима. Од родитеља сам наследио дубоку љубав према земљи. Земљу ми је после другог светског рата узела Аграрна реформа. Сретствима од своје зараде (хонорари за књиге и плата) купио сам за 6600 дин. од Луке Пекића-Шпанијота плац у Дудари више Дворске баште у Сремским Карловцима (данас улица Југословенске Армије бр. 72), и на њему сам саградио 1934 малу вилу за летовање са децом за време школских ферија. План за вилу израдио ми је архитекта Александар Дероко, професор Универзитета у Београду, а зидање куће надгледао сам сам. За време зидања куће осетио сам радост што стварам и подижем оно, што ће људима бити од користи још дуго иза мене, јер ће имати над главом кров и склониште од зиме, бура и непогода.

Од оца наслеђену кућу у Шиду продао сам и новац од ове куће дао сам као део мираза својој кћери Милани, која је својим миразом и новцем свога мужа (уложили су равне делове) купила плац и на њему по-

У нади да ће се Ваше Преосвештенство одазвати мојој учтивој молби целива св. архијерејску десницу Вашег Високопреосвештенства у дубоком поштовању и благодарности,

Београд, 4. марта 1943.

Др. Лазар Мирковић
проф. Универзитета
Београд, Охридска 7.

Најлепше благодарим на посланој ми књизи, коју сам са великим интересовањем прочитао“.

На писму је записао да је исти препис замолбе послао и будимском епископу.

(Матица српска, рукописно одељење, И 19260)

дигла кућу у Новом Саду ул. Хајдук Вељкова бр. 6. И овде сам својим трудом учествовао у подизању куће.

Новембра месеца 1954 купио сам од др. Владана Лазаревића, хирурга из Ђуприје, стан у Београду, Охридска улица бр. 7, стан бр. 4, у коме станујем од 1939 године.

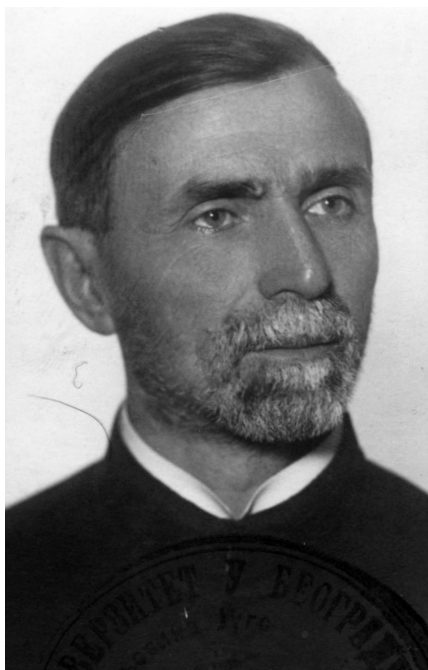
Најзначајнији догађаји у моме животу су два светска рата, први 1914–1918 и други 1941–1944, дакле осам година рата. Пошто су ме добри учитељи у школи учили о просвећености, хуманости и култури човечанства, о љубави међу људима, о победи правде, добра и лепога над злом, то нисам могао веровати да се међу људима могу догодити два велика и крвава рата, други крвавији од првога (а много се говори и о трећем, који би био много крвавији од оба прва заједно), која су својим страхотама поколебала моју веру у човека. Душа оних које су ратови погодили, а њихов број су милиони, скрбна је. Јер када човек доживи толике несреће, свеједно своје или других људи, у њему се скрха нешто племенито и важно ако не за срећан, а оно бар за миран живот.

У таквом расположењу веома ми је драго и утешно сећање на људе чију сам доброту и племенитост упознао и осетио.

Пре свију то су моји родитељи, који нису жалили труда и жртава за моје подизање и образовање. Било је година када су они били сиромашни и у тешким материјалним приликама, али то ипак није прекинуло моје школовање. То је, затим, мој ујак Марко Суботић, учитељ у Будиму, Вуковару, Новим Карловцима и Шиду (умро 26 септембра 1914), који ме је од детињства учио и васпитавао, у чијој библиотеци сам као дете прочитао све књиге Змај-Јовина Невена. То је, даље, мој рођак Јован Живковић, професор у карловачкој Богословији (умро 4 марта 1929 у 70-ој години живота), који ме је за школовања у Карловцима саветом помагао, а на Универзитету и издржавао. Пошто је и сам на науци радио (Литургика и Црквено појање), желео је да наставим његов научни рад, и зато ме је послао на Универзитет да бих добио више богословско образовање и да бих га наследио у Карловачкој богословији као професор Литургије.

То су, даље, моји професори у Карловачкој гимназији и Богословији,⁹ као и на Универзитету. Иза основне школе, кроз 14 година смењивали су се они с часа на час, и све што су најлепше и најбоље у себи имали и зна-

⁹ Како сазнајемо из преписа сведоџбе Лазара Мирковића од 10/23. јуна 1906. године Ректор Православног српског богословског училишта у Сремским Карловцима био је Јован Вучковић, а професори: Архимандрит Иларион Зеремски, прота Јован Живковић, синђел Валеријан Прибићевић, синђел др Викентије Вујић, синђел др Јоаким Чупић, презвитер Никола Ђурић, презвитер Владан Максимовић, Божидар Јеремић, протопрезвитер Иван Маширевић и др Александар М. Данкуц (*Досије професора Прође Др Лазара Мирковића*, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

Прота др Лазар Мирковић, фотографија из 1938. г., Досије професора Проше Др Лазара Мирковића, Архив ПБФ у Београду

ли, предавали су нама својим ђацима. Било је то срећно време у моме животу, јер је учење у школи било више забава, но терет и труд. Тада сам добио основу за свој потоњи научни рад, у коме ми је особито потребно било знање класичних језика, латинског и грчког. Знање латинског језика стекао сам у класичној Карловачкој гимназији, а знање грчког језика у Карловачкој гимназији и Богословији, као и на Универзитету.

Ван школе за време школовања у Сремским Карловцима корисно је на мене утицао Др Лаза Поповић, лекар (касније професор Медицинског факултета у Загребу) и старешина Српског Сокола у Карловцима. Као ђак у Карловцима био сам члан Српског Сокола и редовно сам ишао на соколске вежбе и јавне приредбе, од којих је најзначајнија била она о Видовдану у Раваници.

Др Лаза Поповић је бесплатно лечио све ђаке у Карловцима, а према нама ђацима – члановима Сокола односио се другарски, што је било корисно за наше друштвено васпитање. Од Др Лазе Поповића добијао сам на читање књиге светских писаца (белетристика) на немачком језику, а и сам Др Лаза Поповић је писао приповетке.

У Шиду, где су ми родитељи становали, био је адвокат Др Јован Стајић, добар правник и културан човек. Пошто је био имућан, то је сваке године путовао у Беч у иностранство, где је куповао књиге руских, немачких и француских писаца на немачком језику, и то целокупна дела знаменитих писаца, тако да је имао лепу библиотеку, што је била реткост за мања места у провинцији. Као ђак у вишим разредима Гимназије, Богословије и Универзитета за време школских ферија добијао сам од Др. Стајића књиге на читање и тако сам се упознао са делима великих писаца.

Када сам дошао у Београд за професора Универзитета, за научни рад највише су ми користиле везе са овим професорима Универзитета: Др Владимиром Р. Петковићем, професором Историје уметности, Др Тихомиром Ђорђевићем, Др Станојем Станојевићем и Павлом Поповићем, јер Литургика коју сам предавао на Богословском факултету има

додирних тачака са Црквеном уметношћу, Историјом српске цркве и Старом српском књижевношћу.

Др В. Петковић ме је врло лепо примио када сам дошао у Београд, помагао ме је у раду и увео ме је у Народни Музеј. У Годишњаку Музеја града Београда, књ. I (1954), стр. 312 пише: „1923 године одељење средњевековних старина (у Народном Музеју) поверено је Др Лазару Мирковићу, професору Богословског факултета“. Професор Петковић је у Народни Музеј доводио младе људе који су желели да раде, пружајући им широкогрудно сваку помоћ. Међу ове спадам и ја, и то је било пресудно за мој даљи рад и моје интересовање за црквену уметност и старине. Народни Музеј ми је давао сретства за путовање и проучавање црквеног живописа и црквених старина, и издао ми је две књиге: Марков манастир и Манастир Манасија. Ради писања књиге Старине фрушкогорских манастира ишао сам у фрушкогорске манастире сретствима Народног Музеја, од кога сам добио и фотографске снимке за ову књигу. Професор Петковић ме је предлагао за редовног професора у Богословском факултету.

Са великим поштовањем сећам се овде Др Тихомира Ђорђевића, кога сам посећивао у његовој кући у Принц Евгенијевој улици на Дорћолу и говорио о разним пословима и о људима. Проф. Ђорђевић ми је давао корисне савете и потстицао ме је на рад, предлажући ми разне послове. Посредовањем Т. Ђорђевића објавио сам мање радове у Браству св. Саве, а затим је био узрочник мога превода старих српских биографија. То је било овако.

Једнога дана запита ме проф. Т. Ђорђевић: „Да ли бисте могли превести за Српску књижевну задругу Данила, Животи краљева и архиепископа српских“. Одговорио сам: „Мислим да бих могао“. Пошто сам предавао Црквенословенски језик у Карловачкој богословији и у Богословском факултету, то ми је преводјење српскословенских текстова било играчка. Отишао сам кући и проба ради превео сам једну страну из Данила и видео да ћу врло лако извршити тај посао. Убрзо сам поднео Српској књижевној задрузи превод Данила. Књижевна лепота Данилова дела ме је толико одушевила, да сам наставио преводјење свих старих српских биографија, које ми је издала Српска књижевна задруга, а Списе Св. Саве и Стевана Првовенчаног издала ми је Државна штампарија, посредовањем Димитрија Магарашевића, министра просвете, млађег ми друга из Карловачке гимназије.

Сматрам да је мој превод старих српских биографија корисно дело из ових разлога. До оригиналних текстова Старих српских биографија тада већ није било лако доћи. Њихов текст је издаван без прекида и без одељака по садржини, тако да је био мали број стручњака, историчара и историчара књижевности, који су их прочитали и проучили. Ако је ко

хтео да тражи неко место у оригиналном тексту, тешко га је могао наћи. Мој превод Старих српских биографија учинио је да су оне постале приступачне сваком писменом Србину. Док су дотле текстове оригинала Старих српских биографија цитирали само поједини стручњаци, сада их је по преводу почео цитирати велики број писаца: историчара, историчара књижевности и уметности. Пошто сам уз своје преводе израдио стварни и именски регистар, то је у њима могао свако наћи оно што му треба.

Најтеже је било превести Живот деспота Стефана Лазаревића од Константина Филозофа, јер је ово дело тврд орах за преводиоца. Ево шта је рекао Павле Поповић, професор Историје српске књижевности на Београдском Универзитету, за ово дело:

„Константин има једну ману као књижевник, а та је, на жалост, врло крупна. Он пише ужасно. Неразумљив је кадкада до крајности, а и иначе тежак; никад се ја не бих усудио да га преводим, бојећи се сваки час да не разумем какав се таман смисао крије у његовим неразговорним речима и чудној конструкцији. Сам Новаковић (Стојан), који се у својој студији, „Срби и Турци“ стално позивао на њега и често преводио дуге пасаже његове, каже на једном месту: „Морам признати да сам непотпуно разумео овај део текста, и превео сам га на данашњи језик колико сам га могао разумети (стр. 291)“.

Ја сам пак превео цео Живот деспота Стефана и према томе мој превод је уједно и коментар.

Станоју Станојевићу сам се често обраћао са питањима из Историје српскога народа и увек сам добијао свесрдне одговоре. Проф. Станојевић ми је помогао да ми Геца Кон изда књигу: Старине фрушкогорских манастира у луксузном издању, и повољно је оценио радове, које сам подносио Српској Академији Наука.

Павле Поповић ми је штампао радове у својим Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор и као претседник Српске књижевне задруге био је за то, да С. к. задруга изда моје преводе Старих српских биографија.

Штампани радови.

Први књижевни покушаји су ми из студентског времена и то из белетристике, у главном сви објављени у Бранкову колу /1908–1911 год./.

Када сам завршио студије, белетристику сам сасвим напустио и посветио сам се научном раду.

Белетристички радови су ми ови:

- 1) Финале, Бранково коло, XIV /1908 год./, 147.
- 2) Л. Андрејев, Ћутање /превод с руског/, Бранково коло XIV /1908 год./, 40,54,73.

3) Божићна честитка /пеома у прози/, Бранково коло, XV /1909 год./, 809.

4) Под жигом живота. Бранково коло XV /1909 год./, 310–313.

5) Кроз алеју. Бранково коло, XVI /1910 год./, 260.

6) Станислав Пшибишевски, Шопен /превод с немачког/. Бранково коло XVI /1910 год./, 187, 204.

7) У Сутон. Босанска вила, /1910 год./, 113–114.

8) Песма мојим људима. Бранково коло, XVII /1911/, 294.

Научни радови су ми из области Литургике, народне и црквене историје, историје књижевности и историје црквене уметности. Проучавао сам српске црквене старине и иконографију, описивао сам богослужбене рукописе, преводио сам богослужбене текстове и превео сам све старе српске биографије у пет књига.

Научни радови су ми ово:

1/ О Светој литургији, од Симеона архиепископа Солунског / умро 1429/, с грчког превео – Богословски гласник, год. IX, књига 18 /1910/, свеска 3, 176–185; свеска 4, 285–292; свеска 5, 448–453; свеска 6, 529–536.

2/ Оцена књиге Др. Николаја Велимировића, Беседе под гором, Београд 1912. Богословски гласник, год. XI /1912/, књига XXII, страна 130–140.

3/ Касија. Из црквеног песништва. Богословски гласник, год. XIII, књига XXV /1914/, 1–16.

4/ Акатист пресветој Богородици, с грчког превео и протумачио – Сремски Карловци 1918, страна 32.

5/,6/,7/ Православна литургика, Први опћи део, Срем. Карловци, 1918, страна 322. Други, посебни део /дневна богослужења, св литургија и седмична богослужења/. Срем. Карловци 1920, страна 146. Други посебни део /тајна и молитвословље/, Београд, 1926, страна 240. Израдио по литургици Др. Василија Митрофановића и Др. Теодора Тарновског.

8/ Погребне песме. Срем. Карловци, 1920, страна 32.

9/ Преподобна Параскева–Петка. Хришћански живот, књига I /1922/, страна 142–150.

10/ На почетку 1922 год. Гласник Српске Православне Патријаршије 1922, страна 10.

11/ Црква Петковица. Срем. Карловци, 1922, страна 49 /отштампано из Гласника Српске Православне Патријаршије 1922, 102–104, 118–121, 131–133, 151–163, 176–179, 199–202/.

12/ Монахиња Јефимија, Срем. Карловци 1922, страна 35. /отштампано из Хришћанског живота 1922, 452–459, 529–544, 632–643.

13/ Чин крунисања у историји. Црква и живот. Година I /1922/, бр. 9 и 10, страна 349–351.

5
- § -

- 4/ Акатист пресвете Богородице, с грчког превео и протумачио - Српски Карловци 1918, страна 32.
- 5/ 6/ 7/ Православна литургија, Први одео, Срм. Карловци, 1918, страна 322. Други, посебни део / дикана богослужбена, св литургија и седмична богослужбена /, Срм. Карловци 1920, страна 146. Други посебни део / тајна и молитвословје /, Београд, 1926, страна 240. Израдио по литургији Др. Василија Митрофановића и Др. Теодора Тарновског.
- 8/ Потребне песме, Срм. Карловци, 1920, страна 32.
- 9/ Преполобна Параскева-Петка. Хришћански живот, књига I /1922/, страна 142-150.
- 10/ На почетку 1922 год. Гласник Српске Православне Патријаршије 1922, страна 10.
- 11/ Црква Петковина, Срм. Карловци, 1922, страна 49 /отштампано из Гласника Српске Православне Патријаршије 1922, 102-104, 118-121, 131-133, 151-163, 176-179, 199-202/.
- 12/ Монахиња Јефимија, Срм. Карловци 1922, страна 35. /отштампано из Хришћанског живота 1922, 452-459, 529-544, 632-64/.
- 13/ Чин крунисања у историји Цркве и живот. Година I /1922/, бр. 9 и 10, страна 249-251.
- 14/ Хришћанско-етички и хеортолошки елеменат у две народне песме. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига III /1923/, 141-149.
- 15/ Опросно писмо. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига III /1923/, 231-236.
- 16/ Лавсаик. Хришћански живот, 1924 бр. 3, страна 132-135.
- 17/ Св. Наум Охридски. Срм. Карловци, 1924 страна 35. /отштампано из гласника Српске Православне Патријаршије 1924/.
- 18/ Св. Ђурађ Кратовац. Браство XIX /1925/, страна 152-167.
- 19/ Кирил Пејичиновић, Доситеј Јужне Србије, Браство XI /1925/, страна 310-317.

16
- § -

- 20/ Молитве пре и после светог причешћа, с грчког превео, Крагујевац, 1925, страна 31.
- 21/ Марков манастир /историја и живопис са орнаментиком/, Нови Сад, 1925, страна 51. Издање Народног музеја у Београду као III књига "Српски Споменици".
- 22/ Српска платанина монахиње Јефимије у манастиру Путњи. Старијар, III серија, књига 2 /1925/, страна 109-120.
- 23/ Ирмавчевић. Старијар, III серија, књига 3 /1925/, 11-4.
- 24/ Још нешто из Маркова манастира код Скопља. Гласник скопског научног друштва, књига I /1925/, 301-308.
- 25/ Часни пости у Горском Вајенцу. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига I /1926/, свеска 2, страна 267-270.
- 26/ Богојављенске народне песме. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VI /1926/, свеска 2, 202-205.
- 27/ Једна фреска из циклуса чуда Св. Арханђела Михаила у Леснову. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VI /1926/, свеска 2, страна 265-269.
- 28/ Литургија у Православном богословском факултету. Богословље, година II /1927/, свеска 1, страна 62-68.
- 29/ Манастир Дивче. Браство св. Саве, XXII /1927/, 1-15.
- 30/ Нејасне фреске из циклуса чуда Св. Арханђела Михаила у Леснову. Гласник скопског научног друштва, књига III, /1927/, 67-70.
- 31/ Увртине деспота Стевана Лазаревића у ред светега Богословља, година II /1927/, свеска 3, страна 161-177.
- 32/ Милетићска платанина мољавског војводе Александра и жене му Фоксанде у манастиру Пакри. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VII /1927/, свеска 1-2, страна 130-136.
- 33/ Манастир Манастије. Издање Народног музеја у Београду "Српски Споменици" V, 1928, страна 36-56, XIII табле.

Попис штампаних радова др Л. Мирковића у Аутобиографији Др Лазара Мирковића
(стр. 15-16), Рукописно одељење Матице српске, М. 12446

14/ Хришћанско-етички и хеортолошки елеменат у две народне песме. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига III /1923/, 141-149.

15/ Опросно писмо. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига III /1923/, 231-236.

16/ Лавсаик. Хришћански живот, 1924 бр. 3, страна 132-135.

17/ Св. Наум Охридски. Срм. Карловци, 1924 страна 35. /отштампано из гласника Српске Православне Патријаршије 1924/.

18/ Св. Ђурађ Кратовац. Браство XIX /1925/, страна 152-167.

19/ Кирил Пејичиновић, Доситеј Јужне Србије, Браство XIX /1925/, страна 310-317.

20/ Молитве пре и после светог причешћа, с грчког превео, Крагујевац, 1925, страна 31.

21/ Марков манастир /историја и живопис са орнаментиком/, Нови Сад, 1925, страна 51. Издање Народног музеја у Београду као III књига „Српски Споменици“.

22/ Српска плаштаница монахиње Јефимије у манастиру Путни. Старинар, III серија, књига 2 /1925/, страна 109–120.

23/ Мрњавчевићи. Старинар, III серија, књига 3 /1925/, 11–41.

24/ Још нешто из Маркова манастира код Скопља. Гласник скопског научног друштва, књига I /1925/, 301–308.

25/ Часни пости у Горском Вијенцу. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VI /1926/, свеска 2, страна 267–270.

26/ Богојављенске народне песме. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VI /1926/, свеска 2, 202–205.

27/ Једна фреска из циклуса чуда Св. Арханђела Михаила у Леснову. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VI /1926/, свеска 2, страна 265–268.

28/ Литургика у Православном богословском факултету, Богословље, година II /1927/, свеска 1, страна 62–68.

29/ Манастир Дивша. Браство св. Саве XXII /1927/, 1–15.

30/ Нејасне фреске из циклуса Чуда Св. Арханђела Михаила у Леснову, Гласник скопског научног друштва, књига III, /1927/, 67–70.

31/ Уврштење деспота Стевана Лазаревића у ред светитеља. Богословље, година II /1927/, свеска 3, страна 161–177.

32/ Милешевска плаштаница молдавског војводе Александра и жене му Роксанде у манастиру Пакри. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига VII /1927/, свеска 1–2, страна 130–136.

33/ Манастир Манасија. Издање Народног музеја у Београду „Српски Споменици V“, 1928, страна 36–56, XXIII табле.

34/ Из ризнице фрушкогорских манастира. Гласник историског друштва /Нови Сад/, књига II /1929/, свеска 2, 176–194.

35/ Из Шидске цркве. Гласник историског друштва, књига III /1930/, 272–274.

36/ Записи из Мале Ремете. Гласник историског друштва, књига III /1930/, 460–463.

37/ Крст у ризници цркве Св. Петра у Риму. Богословље, година V /1930/, свеска 2, 1–13.

38/ Рождество твоје и Дјева днес. Братство /Сарајево/, година VI /1930/, бр.12, 191–198 /превод божићњег кондака од Романа Мелода/.

39/ Анђели и демони на капителима у цркви св. Димитрија Маркова манастира, Старинар 1931, страна 1–13.

40/ Свети свештенотомученик Иринеј, епископ сирмијски. Братство, год. VII /1931/, 168–174.

41/ Старине фрушкогорских манастира. Посебна издања. Књига III Историског друштва у Новом Саду, 1931, страна 78 текста и LXIX табли.

42/ Руденица. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига XI /1931/, свеске 1–2, 83–112.

43/ Das Kreuz in der Schatzkammer der St. Peterkirche zu Rom. Actes du III-me Congrès international d'études byzantines. Athènes, 1932, p. 382–383.

44/ Die Engel und Dämonen auf den Kapitälern der St. Demetrius Kirche des Markos Klosters bei Skoplje. Actes du III-me Congrès international d'études byzantines. Athènes, 1932, p. 383–388.

45/ Две плаштанице из XIV stoleћа у Хиландару. Гласник скопског научног друштва, књига XI /1932/, Д. Н. 5, страна 113–120.

46/ Пресвета Богородица Милостива /Јелеуса/ у Дечанима. Стари-нар, III сер., књига VII /1932/, страна 3–4.

47/ Икона са записом Божицара Вуковића. Стари-нар, III сер., књига VII /1932/, страна 127.

48/ Иконица са записом монахиње Јефимије у Хиландару. Годишњица Николе Чупића, књига XIII /1933/, страна 45–49.

49/ Новооткривене фреске у Маркову манастиру код Скопља. Гласник скопског научног друштва, књига XII /1933/, Д. Н.6, страна 181–192.

50/ Богослужбене песме Великога Петка и Велике Суботе. Братство /Сарајево/, година IX /1933/, бр. 1–2, страна 11–12, бр. 3–4, страна 36–42, бр. 5–6, страна 63–66, бр. 7–8, страна 96–98, бр. 11–12, страна 140–147.

51/ Како су стари зографи учили црквено сликарство. Пут часопис за хришћанску културу. Година 1/1934/, свеска 5, страна 266–268.

52/ Скитски устави св. Саве. Братство, XXVIII /1935/, 1–16.

53/ Хиландарски типик. Годишњица Николе Чупића, књига XLIV /1935/, 188–218.

54/ Реликвијари моштију Св. Влаха. Споменик Српске Академије Наука, LXXXI, други разред 63. Београд 1935, страна 31–57.

55/ Опис рукописних богослужбених књига Горње и Доње цркве у Срем. Карловцима. Богословље, год. X /1935/, свеска 4, страна 313–334.

56/ Живот краљева и архиепископа српских од архиепископа Дани-ла. Српска књижевна задруга, књига 257 /1935/, 1–308.

57/ Хиландарске старине. Стари-нар, 1935/1936, стране 83–94.

58/ Die byzantinischen Emails auf der Reliquiaren des hl. Blasius in Dubrovnik. Actes du IV Congrès international d'études byzantines. Sofia, 1936, 272–277.

59/ Die italo-byzantinische Ikonenmalerfamilie Rico. Actes du IV Congrès international d'études byzantines. Sofia, 1936, 129–135.

60/ Један рукописни апостол из 1626 год. Гласник скопског научног друштва, књига XV–XVI /1936/, страна 363–365.

61/ Старине старе цркве у Сарајеву. Споменик Српске Академије Наука LXXXIII, страна 1–34, LIII табле. Београд 1936 год.

62/ Да ли су речи: „мољу по мнѣ хотешч их бити...“ св. Саве, како то Никодим каже. Светосавски зборник. Књига I, страна 313–317. Посебна издања Срп. Акад. Наука, књига CXIV.

63/ Старе српске биографије XV и XVII века. Српска књижевна задруга, 1936, коло XXXIX, књига 365, страна 1–164.

64–65/ 1/ Црквене старине из Дечана, Пећи, Цетиња и Прасквице, 2/ Црквени уметнички вез. Годишњак Музеја Јужне Србије, књига I /1937/, страна 97–148./ Књига није изашла али је отштампан сепарат из ове књиге/.

66/ Хаљине Кнеза Лазара. Уметнички преглед, 1937, бр. 3, страна 72–73.

67/ Црквени уметнички вез. Уметнички преглед, 1938, бр. 10, 298–300.

68/ О старим српским златарима. Уметнички преглед, 1938, бр. 12, страна 362–365.

69/ Богородица Млекопитатељница, Богословље, 1938, свеска 1, страна 14–32.

70/ Животи св. Саве и св. Симеона од Доментијана, превео Л. Мирковић. Београд, 1938, Српска књижевна задруга коло XLI, књига 282, страна 27–335.

71/ Списи св. Саве и Стевана Првовенчаног. Издање Државне штампарије у Београду, 1939, страна 1–234.

72/ Црквени уметнички вез. Посебна издања Музеја Српске православне цркве, књига I/1940/, страна 48, табли XXVII.

73/ Die nährände Gottesmutter (Galaktotrophusa). Actti del V Congresso international si studi bizantini. Roma, 1940, II, 297–304.

74/ Нешто и византиским и српским болницама у средњем веку. Библиотека централног хигијенског завода. Miscellanea 5. Београд 1942, страна 1–15.

75/ Das Mosaik über der Kaisertür im Narthex der Kirche der hl. Sophia in Konstantinopel. Estratto dagli „Atti dell' VIII Congresso di Studi Bizantini“ (Palermo 1951). Vol. II, 206–217 (Сепарат).

76/ Ein Typikon des serbischen Erzbischofs Nikodemos: vom Einfluss Konstantinopels auf den Gottesdienst der serbische Kirche. Estratto dagli „Atti dell' VIII Congresso di Studi Bizantini“ (Palermo 1951). Vol. VIII, 429–433.

77/ Недеља. (Одломак из Хеортологије). Зборник Православног богословског факултета. I (1950), 55–56.

78/ Крстовдан. (Одломак из Хеортологије). Зборник Православног богословског факултета. II (1951), 13–20.

79/ Божић. (Одломак из Хеортологије). Зборник Православног богословског факултета. III (1954), 33–45.

80/ Фрушкогорски манастири данас. Реферат о стању фрушкогорских манастира после рата. Гласник српске православне цркве, 1947, бр. 4, стр. 142–147.

81/ Мирослављево еванђеље, Београд 1950. Посебно издање Српске академије наука, књига CLVI. Археолошки институт, књ. 1, 53 стране текста и 60 табли слика.

82/ Икона Богородице у цркви Госпе од Звоника у Сплиту. Старинар, орган Археолошког института САН. Нова серија, књ. 1 (1950), стр. 47–51.

83/ Икона Богородице Одигитрије у Маркову манастиру. Једна енколпија. Нојево јаје у цркви. Слика ждрала на архијерејском столу у цркви ман. Крушедола. Старинар, орган Археолошког института САН. Нова серија, књ. 1 (1950), стр. 247–49.

84/ Фрагменат киворија у цркви светог Трифуна у Котору. Старинар орган Археолошког института. Нова серија, књ. II (1951), стр. 277–280.

85/ Манастир Бођани, Београд 1952. Посебна издања Српске академије наука, књига CXCVIII. Археолошки институт књига 2, 79 страна текста и LXIV табле.

86/ Теодор Крачун, молер (1781). Нови Сад 1953. Матица Српска. Посебно издање Научног одељења. Секција за ликовну уметност, књ. 3, 71 страна текста и XXVII табли.

87/ Димитрије Аврамовић, сликар и писац. Зборник Матице Српске, св. 5, Серија друштвених наука, 1953, страна 20.

88/ Троноша. Пустиња. Ковиљача. Лепеновић. Крупан. Археолошки споменици и налазишта у Србији. I Западна Србија. Српска Академија Наука. Грађа, књ. IX (1953), Археолошки институт, књ. 2, 80–81, 98–104, 148–149, 152, 153.

89/ Из хартија Јована Симеоновића – Чокића. Зборник Матице Српске за књижевност и језик. Књ. I 1953 (1954), 206–207.

Радови у рукопису:

90/ Иконе Далмације. Примљено 7 децембра 1937 у Академији Наука (Друштвене науке) за Споменик, 94 стране текста откуцаног на писаћој машини и 131 табла. Рукопис чува Српска Академија Наука.

91/ Живот Св. Саве од Теодосија јеромонаха. Рукопис чува Матица Српска.

92/ Деисис Крушедолског иконостаса. Штампана се у Старинару, књ. III (1955).

93/ Опис рукописа манастира Дечана. Дело примљено у Археолошком институту САН и у Академији Наука, има 570 страна текста и 400

табли са сликама минијатура, водених знакова, текстова и корица рукописа манастира Дечана. Рукопис чува Српска Академија Наука.

94/ Расправа о типуку архиепископа Никодима (100 страна откуцаних на писаћој машини) и препис Никодимова типика (358 страна). Оригинал овога типика писан на пергаменту 1319 године изгорео је у Народној библиотеци априла 1941 године приликом бомбардовања Београда, али сам га ја сачувао за науку, тако што сам га фотографски снимио целог.

95/ Манастир Пустућа. Рад примљен у Археолошком институту САН.

96/ Ман. Јошаница. Ивковић, Томић. Ман. Сланци. Велики Крчимир. Доње Драговље. Ниш. Ђелије код Ниша. Ман. Студеница. Испосница студеничка. Врх. Палеж. Срећење код Ушћа. У овим местима извршио сам рекогносцирање терена као сарадник Археолошког института и поднео реферат Археолошком институту.

97/ Минијатуре у антифонарима и градуалима манастира св. Фране Асиског у Задру. Рад поднесен Археолошком институту САН.

98/ Иконе манастира Дечана. Рад поднесен Археолошком институту САН.

99/ Старохришћанска гробница у Нишу. Рад поднесен Археолошком институту САН.

100/ Црква у Старом Сланкамену. Рад поднесен Матици Српској.

101/ Иконе у цркви св. Илије у Задру. Рад поднесен Археолошком институту САН.

102/ Хеортологија. II посебни део Литургије. Историски развитак и богослужење празника. Рукопис има 400 страна откуцаних на писаћој машини.

103/ Аутобиографија, поднесена Матици Српској.

104/ A. Leskien, Gramatik der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache, Leipzig, 1909, превео на српски Л. Мирковић.

105/ Die Ikonen der griechischen Maler in Jugoslawien und in den serbischen Kirchen ausserhalb Jugoslaviens. Предавање на IX Интернационалном византолошком конгресу у Солуну 1953, сада (1955) у штампи у актима овога конгреса.

У научне сврхе путовао сам у ова места: Беч, Минхен, Венеција, Рим, Напуљ, Помпеји, Атина, Софија, Букурешт, Фрушкогорски манастири, Марков манастир код Скопља, Ман. Манасија, Руденица, Дечани, Пећ, Цетиње, Будва, Котор, Рисан, Прчањ, Ластва, Ман. Бања, Шибеник, Сплит, Хвар, Корчула, Дубровник, Сарајево, Ман. Војловица, Ман. Месић, Вршац, Темишвар, Ман. Бездин, Арад, Ман. Ходош, Чаково, Липова, Св. Марија Радна, Толвадија, Овсеница, Нађфала, Дента, Ман. Сенђурађ, Ман. Шемљуг, Долац, Соколовац, Луговет, Ман. Базјаш,

Будимпешта, Сентендрија, Српски Ковин, Коморан, Ђур, Охрид, Ман. Боговађа, Ман. Сланци, Ман. Бођани, Ман. Прасквица, Задар, Студеница, Студеничка испосница, Палеж, Врх, Ман. Пустиа, Ман. Тронуша, Лозница, Ковиљача, Ивковић (код Светозарева), Ман. Јошаница, Томић (код Багрдана), Ниш, Доље Драговље, Велики Крчимир, Ђелије, Сланкамен, Сусек, Нештин, Сремска Каменица, Нови Сад, Сремски Карловци. – Осим Беча и Минхена, сва ова путовања извршио сам помоћу добивеном од Народног музеја, од задужбине Луке Ђеловића на Универзитету, од Српске Академије Наука, од Светог Синода Српске православне цркве, од Министарства иностраних дела и од Матице Српске.

Ако сам што урадио у своме животу, имам много да захвалим својој жени Зори, која ме је у заједничком животу вазда помагала и била добра и верна сапутница у животу.

Ову аутобиографију написао сам по жељи Матице Српске – Научно одељење (акт бр. 232/1955 од 25 фебруара 1955) 18 марта 1955 године у Београду, у својој седамдесетој години, и овлашћујем Матицу Српску да је објави када год буде хтела.

*Др Лазар Мирковић,
професор Универзитета у пензији*

* * *

Допуне ка аутобиографији Др. Лазара Мирковића, професора Универзитета у пензији

Када сам у седамдесетој години живота 18. марта 1955. године потписао своју кратку биографију и предао је Матици Српској, мислио сам да је мој живот углавном завршен и да ће мој даљи живот бити живот старог човека који чека смрт. Међутим преварио сам се, јер ево улазим у осамдесету годину. Пошто је последња деценија мога живота, према могућностима, била испуњена активним научним радом, то сматрам да моја биографија поднесена Матици Српској није потпуна и да је треба допунити.

Осим тога у последњој деценији имао сам угодних и неугодних доживљаја, вредних да буду забележени.

За последњих десет година објавио сам ове радове:

1. Старохришћанска гробница у Нишу. Старинар, књ. X–XI (1954–1955), 53–71.

2. Црква у Старом Сланкамену. Зборник Матице Српске, серија друштвених наука св. 11 (1955), 1–20 (сепарат).

3. La nécropole paléochrétienne de Nis. *Archeologia Jugoslavica* II (MCMLVI), 85–100.

4. Романов типик. Зборник Матице Српске у част академика Николе Радојчића, сер. друштвених наука, св. 13–14 (1956), 47–60.

5. Иконе и други предмети у цркви св. Илије у Задру. Старинар. Књ. VII–VIII (1956–1957), 359–374.

6. Протопоп Јован, Србин из Кратова, преписивач и минијатор књига (1526–1583). Богословље, год. I (XVI), св. 1 (1957), 23–26.

7. Типик архиепископа Никодима. Богословље, год. II (XVII), св. 1 (1958), 69–86.

8. Бакрорез Синајске горе у Сремским Карловцима. Зборник Матице Српске, серија друштвених наука, св. 19 (1958), 1–11 (сепарат).

9. Ограда на сликама Раја у катакомбама Рима и рано-хришћанским гробницама у Печују и Нишу. Старинар, књ. IX–X (1958–1959), 215–216.

10. О иконографији мозаика изнад царских врата у нартексу цркве св. Софије у Цариграду. Старинар, књ. IX–X (1958–1959), 89–95.

11. Die Mosaiken des Galla Placidia Mausoleums in Ravenna, Богословље, год. III (XVIII), св. 1 и 2 (1959), 7–33.

12. Рукописни типичи српскословенске рецензије. Богословље, год. IV (XIX), св. 1 и 2 (1960), 3–15.

13. Манастир Пустућа. Богословље, год. V (XX) (1961), св. 1–2, 85–106.

14. Да ли се фреске Маркова манастира могу тумачити житијем св. Василија Новог. Старинар, књ. XII (1961), 77–90.

15. Записи из Пиве, Мораче и Косијерева, Богословље, год. V (XX), (1961), св. 1 и 2, 112–117.

16. Хеортологија или историјски развитак и богослужење празника православне источне цркве, Београд, 1961, 1–320,

17. Шта значи мраморни стуб подигнут на месту Косовске битке и шта каже натпис на овом стубу? Зборник Матице Српске за књижевност и језик, Књ. IX и X (1961–1962), 5–22.

18. Мозаици Баптистерија Православних – s. Giovanni in Fonte у Равени. Богословље, год. VI (XXI) (1962), св. 1 и 2, 29–55.

19. Мозаици у цркви San Vitale у Равени. Богословље, год. VII (XXII) (1963), св. 1 и 2, 53–81.

20. Да ли је реч варьсамелесѡнь на крају Мирослављева еванђеља име? Зборник Матице Српске за књижевност и језик, књ. 11 (1963), 33–42.

21. Нешто о византијским и српским болницама у Средњем веку. Гласник, службени лист Српске православне цркве, год. XLIV (1963), бр. 10, 384–391.

22. Иконе манастира Дечана. Старине Косова и Метохије, књ. II–III (1963), 11–55 са 66 слика.

23. Још о Варсамелеону. Зборник Матице Српске за књижевност и језик, књ. XII, св.1 (у штампи).

24. Рељеф шатора на једном надгробном споменику у Сремским Карловима. Зборник Матице Српске за друштвене науке, св. 37 (у штампи).

25. Јосиф Даниловац, академски сликар, Беч (1877–1940). Зборник Матице Српске за ликовне уметности, књ. II (у штампи).

26. Мозаици Еуфразијеве базилике у Поречу. Зборник Народног Музеја у Београду (у штампи).

27. Грчке иконе на Ријечи, у Пули и Пероју. Старинар (у штампи).

28. Да ли на фрескама у Нишкој гробници (крај IV века) имамо портрете сахрањених у њој? (Понуђено Народном музеју у Београду ради штампања).

29. Прилог проучавању сликарства Теодора Крачуна. (Рад понуђен Матици Српској ради штампања).

30. У могућности сам да дам српски превод А. Leskien, Gramatik der alt bulgarischen (altkirchen slavischen) Sprache.

31. Др. Милош Ердељан и Л. Мирковић, Записи у рукописним књигама у Сентандреји. Зборник Матице Српске за књижевност и језик (у штампи).

Угодни доживљаји мога живота, раније и за последњих 10 година, били су ови:

1). 1951. године од 14 јуна до 5 јула путовао сам као декан Богословског факултета са делегацијом Српске православне цркве на прославу 1900. годишњице доласка св. апостола Павла у Грчку. Том приликом посетили смо ова места у Грчкој: Кавала, Филипи, Солун, Верија, Превеза, Никопол, Крит: Ираклион и Кносос, Родос: Линдос и варош Родос, Кенхреа, Стари и Нови Коринт, Атина, Татој (пријем у краљевском двору), Солун, Јерисо, Хиландар и Ватопед. Нарочито угодан доживљај на овом путу био ми је посета Св. Горе. По Егејском, Јонском и Средоземном мору путовали смо луксузним бродом „Егеон“, на коме је било 160 угледних црквених и светских лица из разних земаља света, а највише из Европе и Америке. Са овог пута понео сам много пријатних и незаборавних утисака, нарочито са острва Родоса због природних лепота овога острва.

2). За последњих 10 година уживао сам на разне начине велику помоћ од Светског савета цркава у Женеви. Пре свега када сам ради писања књи-

ге: „Минијатуре у антифонарима и градуалима ман. св. Фрање у Задру“ требао ићи у Рим ради литературе и проучавања минијатура у рукописима Ватиканске библиотеке, нисам имао средстава, добио сам од Светског савета цркава помоћ за једномесечно бављење у Риму у јуну 1955.

Када сам 1958. био позван да идем у Минхен ради учествовања на Интернационалном византолошком конгресу, нисам имао средстава (девиза). Добио сам их од Светског савета цркава и на конгресу сам одржао предавање: *Die Mosaiken von San Vitale zu Ravenna*.

У три маха (1956, 1960 и 1962) ишао сам, једанпут сам, а двапут са супругом, ради опоравка и одмора у Locarno (Швајцарска), где смо сваки пут бесплатно провели по 28 дана у вили Casa Locarno коју у ову сврху издржава Светски савет цркава. Безбрижни дани provedени у лепој природи и сваком комфору на Lago Maggiore су били најлепши дани мога живота.

За сва ова добра, од мене за узврат није тражено ништа.

Неугодни доживљаји мога живота су ови:

1). Пре рата желео сам да имам снимке старих српских рукописа, важних за литургику. Зато сам снимио у Народној библиотеци у Београду 358 страна Никодимова Типика из 1319. године, што га је са грчког рукописа из Цариграда превео архиепископ Никодим. Затим сам дао снимити цео Романов типик у Берлину. Пошто нисам имао материјалних средстава, нисам могао продужити тај посао.

Када је изгорела Народна библиотека приликом бомбардовања Београда од Немаца, моји снимци Никодимова типика добили су особиту вредност. Ђура Даничић је за овај типик рекао: „У овом драгоценом споменику српске књижевности има и записа важних за историју“; „за језик српски има у овом рукопису писаном пре 540 год. много знатних ствари“; „не могу се растати с овом драгоценостију нашом, старијом од шишатовачког апостола“. Академик Д. Анастасијевић, огорчен што Никодимов типик још није издан, овако пише: „Сам пак Никодимов превод типика спава и дан дањи неиздан у једном рукопису Нар. Библиотеке!“ Из ових речи се види да је овај рукопис од важности не само за литургику, но и за српски језик и Византологију. Био сам срећан што сам за науку сачувао бар снимке овога типика, пошто он више не спава у Народној Библиотеци, јер су га Немци за увек уништили. Сада сам прионуо да за издање овога типика извршим његов препис и напишем расправу о њему. За време рата гладан сам са фотографија преписао свих 318 страна, у уверењу да ће ова расправа са текстом типика бити издана када прође рат. За време бомбардовања Београда склањао сам се ван Београда и увек сам са собом вукао фотографије типика и његов препис.

Био сам срећан када сам Академији наука предао фотографије и препис типика, као и расправу о типикy. Фотографије зато, да се види како сам преписивао. Имам:

„Реверс

Српска академија наука примила је од проф. Лазара Мирковића 358 фотографских снимака Никодимова типика, које је приложио уз свој рад „Никодимов типик“ поднет Академији за њена издања.

Београд 2. II. 1950 год.

Печат

Академије

Примила

Јел. Љ. Радојловић“

Мој рад добио је на реферат Ђорђе Сп. Радојичић. Молио сам Академију да рукопис изда другом референту. Рукопис је затим предан на реферат председнику Академије А. Белићу. Шта је радио А. Белић? Пет година држао је рукопис и није поднео реферата. За тих пет година одлазио сам у Академију с времена на време и питао чиновницу у Председништву (Гђа Гргић) да ли је донесена каква одлука о моме рукопису, а она ме је дочекивала и испраћала са смешком сажаљења, одговарајући на моја питања: „ Г. Председник је, знате, јако заузет, имајте још мало стрпљења“. Када Г. Председник за пет година није поднео реферата, повукао сам рукопис као што то сведочи овај акт Академије:

„Н. Р. Србија

Српска академија наука

Бр. 791/1

12–III–1955

Проф. дру Лазару Мирковићу

Београд

Охридска бр. 7

На Ваше тражење у акту бр. 791/55 од 7 марта 1955г. – доставља Вам се рад „Типик архиепископа Никодима“ који повлачите.

Смрт фашизму – Слобода народу!

Печат

Академије

Секретар

Српске академије наука

П. С. Јовановић

(Петар С. Јовановић)

Прилог:

Рукопис Типика

архиепископа Никодима“

Пошто А. Белић није могао или хтео да препоручи мој рад за објављивање, а није могао или хтео ни да га одбије, остало му је, логично, треће, наиме да уопште не пише реферат.

Није ми јасно зашто А. Белић није могао или хтео да пише реферат о моме раду и тражио сам разлог за то:

1). Није био упућен у ствар, јер је рукопис литургичке садржине, слависти неразумљив.

2). Није желео да препоручи црквени рукопис.

3). Што је мој рад био приговор А. Белићу, да ја „худи, незнатни и непозвани“ издајем један књижевни споменик, а он по положају и струци позвани није објавио ниједнога књижевнога споменика, као: Даничић, Јагић, Љ. Стојановић и други.

Ако је сматрао да мој рад није добар, зашто ме је штедео и није написао негативан реферат, и тако одбио мој рад? Није га могао одбити, јер заслужује да буде објављен.

Како било да било, остаје чињеница да је А. Белић, председник Академије и слависта, демантовао Ђуру Даничића и Драгутина Анастасијевића, и својим поступком јасно рекао, да Никодимов типик за нашу науку толико нема никакве вредности, да о њему не вреди ни реферата писати.

Ипак остаје питање које тражи одговор: Кома наука може више веровати: Ђури Даничићу и Д. Анастасијевићу или А. Белићу? Ја и данас више верујем првима.

Можда ће неко помислити да овај мој рад не вреди и да зато не заслужује ни оцене, па да зато А. Белић није писао реферата о њему. Да то није случај, може се видети из овога:

Један део из своје Академији поднесене расправе о Никодимову типик:

„Романов типик“ (претпостављало се да је препис Никодимова типика) штампао сам у Зборнику Матице Српске, серија друштвених наука, св. 13–14 (1956), 47–60. О овом раду изразио се академик Никола Радојчић да је његова „научна вредност веома висока“.

Када сам повукао рад из Академије, остали део расправе о Никодимову типик објавио сам у *Богословљу*: Год. I (XVI), св. 2 (1957), 12–19. Год. II (XVII), св.1 (1958), 69–86. Год. IV (XIX), св.1 и 2 (1960), 3–15. Препис пак Никодимова типика (358 страна) понудио сам ради откупа Академији. Једна комисија је сравњивала препис са фотографијама, нашла је да је добар и препоручила да се препис откупи. У препису сам дао разрешен текст, што слависта не би могао учинити, пошто је текст литургичког карактера, који може разумети само литургичар.

2). Као спољни научни сарадник Археолошког института САНУ преузео сам у Археолошком институту обавезу да опишем рукописе манастира Дечана. У ту сврху у току три године провео сам у лето по

месец дана са својим асистентом у Дечанима о трошку Арх. института, радећи од ујутра до увече и преврћући прашњаве рукописе. Асистент је доносио из ризнице и односио рукописе, и бележио бројеве на листове, а ја сам чинио белешке о рукописима. У манастиру нас нису најбоље примили и слабо су нас хранили. Неко време смо се морали хранити у дечјем одмаралишту смешеном у манастиру. Затим сам кроз три године обрађивао опис рукописа ман. Дечана. Био сам срећан када сам Археолошком институту предао рукопис са исцрпним описом 160 рукописних књига ман. Дечана од листа до листа, по 2–3 снимка текста из сваког рукописа ради палеографије, цртеже свих водених знакова, цртеже украса на кожи, снимке минијатура, снимке корица (увеца), у свему 600 стр. текста и 400 табли.

Када је мој рукопис лежао у Академији 10 година, заинтересовао сам за свој рукопис проф. Владимира Мошина, који при Нар. Библиотеци руководи регистравање и опис старих српских рукописа. Проф. Мошин ми је затим 16–IX–1962. писао ово:

„Говорио сам са Г. Проф. Острогорским. Он је провео читаву истрагу и каже да је рукопис у одељењу, али лежи годинама, јер је ствар према мишљењу неких чланова одлагана и тако је сасвим застала. После тога што сам му рекао о важности Вашег дела он мисли да би сада ствар могла да буде примљена, али би требало да Ви затражите да Вам се рукопис врати и да га поднесете поново, уз напомену да пристајете на редакцијске измене, напомене у питању илустрација“.

17–X–1963 (бр. 1997/3) примио сам од Академије овај акт:

„Извештавате се да је Одељење друштвених наука на својој VII седници, одржаној 8. септембра 1963. године, поводом вашег рада „Опис рукописа манастира Дечана“ одлучило да стави у дужност Секретару одељења да убрза процедуру око штампања поменутог рада“.

Када сам се, затим, маја 1964. г. обратио Академији са писмом – питањем да ли је што учињено према акту Академије од 17–X–1963. добио сам од Академије 28–X–1964 (бр.1997/5 63) овај одговор:

„Одељење је примило на знање (тј. моје писмо–питање) и извештава Вас да је одређено да се рад објави ове године, уколико дозволе материјална средства“.

Да ли ће и када Академија објавити овај мој рад, видеће се.

Када је рукопис заспао у Академији, можда ће неко ставити под знак питања моју спремност и способност да радим опис старих рукописа и да ли мој Опис рукописа манастира Дечана заслужује да буде објављен? Одговарам:

Описивањем рукописа бавио сам се и раније, тако сам дао опис рукописних књига Горње и Доње цркве у Сремским Карловцима и објавио га у Богословљу, год. X (1935), св. 4, 313–334. Овај рад оценио је Ђорђе

Сп. Радојчић, сада академик и професор Универзитета, у Гласнику Историјског друштва у Новом Саду, књ. XII, св. 1 (1939), 113–114 овако:

„Са овим својим описом рукописних богослужбених књига Горње и Доње цркве у Сремским Карловцима г. Мирковић је обавио један преко потребан и важан научни посао. Без таквих описа, стручно и савесно рађених, не може се обрађивати историја наше старе књижевности, са свима њеним пространим научним областима – мислим на овај њен обим какав јој је дао њен оснивач Павле Јосиф Шафарик. Затим, такви описи, готово увек, доносе новог материјала за нашу националну историју У овом другом погледу Опис г. Мирковића може да послужи као пример“.

Овом оценом је још 1939. године утврђено да је мој рад на описивању рукописа стручан и савестан, и да може послужити као пример. Са још више искуства и знања сам касније приступио описивању дечанских рукописа.

После свега реченога и када је утврђена важност старих рукописа и њихова описивања, када знамо да једна читава екипа при Народној библиотеци на челу са Вл. Мошином региструје и проучава старе рукописе и да се за тај посао жртвују знатна средства, то не разумем зашто Академија оклева са издавањем мога Описа дечанских рукописа, у коме сам за 160 рукописа XIII–XVII века тај посао сам већ свршио. Треба ли да дечански рукописи – недај Боже – изгоре као они у Народној библиотеци па да се у Академији сете мога Описа дечанских рукописа и објаве га?

3). Пре рата, помоћу добивеном од Академије и Министарства унутрашњих дела, у лето две узастопне године путовао сам дуж Јадранске обале од Сплита до манастира Прасквице, и ишао по већим местима од цркве до цркве, од куће до куће ради проучавања италио-критских икона. Поднео сам Академији рад „Иконе Далмације“ (94 стране текста куцано писањем машином и 131 табла са фотографским снимцима икона). За снимке нисам имао никакве помоћи, платио сам их својим средствима. О овом делу Академија је донела ово решење:

Но 880

7. децембра 1937. год.

Господину Лазару Мирковићу
професору Универзитета

Београд

Част ми је извести Вас да је Академија друштвених наука одлучила на своме данашњем скупу да се Ваше дело „Иконе Далмације“ штампа као засебна књига Споменика другог разреда.

Секретар
Академије друштвених наука
Т. Живановић

Дошао је рат и дело није штампано.

После рата дело је поново дато на оцену Др. Виктору Новаку и Др. Г. Острогорском, у којој је, констатовано: „Свакако ће овај Мирковићев рад бити леп допринос познавању културних и уметничких веза Далмације са уметничким настојањима итали-византиских уметника, чије су иконе биле у Далмацији на великој цени“.

САН бр. 470/3 од 22–IV–1958. донела је ово решење:

Да се Др. Лазару Мирковићу, професору Универзитета у пензији за његов рад „Иконе Далмације“, који износи 14 ауторских табак, примљен за штампу на седници Одељења друштвених наука од 23.X.1948 године, исплати на име аконтације 50% ауторског хонора, сума у износу од

Динара: 42.000.– /четрдесетдве хиљаде/
рачунајући по 6000.– динара за један ауторски табак.

Претседник САН

Др. А. Велић

Иако је Академија у два маха 1937. и 1948. решила да се дело штампа, ипак није извршила своја решења, но их је поништила следећим решењем:

САНУ
бр. 1678
4.VII.1963.

Дру Лазару Мирковићу проф. Унив. у пенз.

Бд.

Одељење друштвених наука САНУ, на свом VII скупу, од 2. јула о. г., решило је да измени своју одлуку којом је препоручило Председништву Академије да објави Ваш рад

„Иконе Далмације“.

Истовремено је закључило да предложи Председништву да поменути рад откупи за Архив Академије. Уколико пристајете на откуп, молимо Вас да ступите у везу са секретаром Одељења, а у противном случају можете рукопис подићи у канцеларији Председништва Академије.

Академик Ј. Тадић.

Дакле цела ствар око овог мог дела повлачила се у Академији од 1937. до 1963. године, дакле пуних 26 година, словом двадесет и

шест година, и доведена дотле да рад најпосле буде сахрањен у Архиву Академије.

Као сваки научни радник, претпоставимо да сам последњи међу њима, тако сам и ја желео да своје научне радове објавим, а не да их, своју духовну децу, продајем и сахрањујем у Архив Академије, као у гробље и да тамо спавају. Био сам присиљен да постанем трговац који продаје своје рукописе. Веома нерентабилна трговина. Када бих хтео да будем трговац, не бих се бавио научним радом, био бих пиљар. Зашто пиљар? Зато што знам овај истинит случај: Када је једна госпођа недавно продавала своју двоспратну кућу у Београду (Катићева улица на Славији, кућа до Поште), један пиљар јој је рекао: „Ја бих купио твоју кућу, госпођа, али шта да кажем, откуд ми пари?“ То се зове трговина, а не трговање својим рукописима.

4). Написао сам дела: 1). Мозаици Равене и Пореча и 2). Минијатуре у антифонарима и градуалима манастира св. Фрање у Задру. Иако најодлучније тврдим да до сада није било познато шта је инспиратор знаменитих равенских мозаика кроз њих хтео да каже, и да то разјашњава тек моја књига о њима; иако дивне и јединствене минијатуре задарских кодекса нису разјашњене ни познате у нашој науци, ја ипак нисам могао ова своја дела објавити.

Ови неугодни доживљаји су тужан лист мога живота: узалуд сам радио.

Главна, велика жалост мога живота (а малих је било безброј) је ово:

Имао сам двоје деце, кћер лекарку и сина лекара. Са љубављу и трудом сам их подизао и васпитавао да буду од користи људима. Али дошло је време (1941–1945) када су се људи света поделили на две стране, од којих је свака имала као главни циљ да на другој страни убије што више људи и уништи што више добара материјалних, цивилизације и културе. При томе нису страдали кривци, но већином невини и деца. Том приликом људи су убили и моју децу, потпуно невине.

Овде се нехотице сећам једне од разних верзија о доктору Фаустусу, приказиване на импровизираним позорницама на вашарима у Немачкој у XVI веку. „На заклинање Фауста да му се јави ђаво, овај му се јављао у облику разних животиња: свиње, бика и мајмуна, али га је Фауст сваки пут отерао са примедбом: „Ти мораш изгледати већма зао, да би ми улио страх“. Ваво се затим појавио као лав који риче „тражећи кога да прогута“ (I Петр.5,8). Ни сада ђаво није био довољно страشان дрском некроманту Фаусту, да се лав – ђаво са између ногу подавијеним репом морао повући иза кулиса и потом се опет појавио на позорници у облику огромне змије која је сиктала.

„Ти још ниси довољно страشان и грозан“ – рекао је Фауст. Ваво је још једном морао да одгамиже и најпосле се појавио Фаусту у об-

лику човека лепог телесног састава и изгледа, увијен у црвен огртач боје људске крви. Када му је Фауст изразио због тога своје чуђење и недоумицу, црвени огртач му је одговорио: „Нема ништа страшније и грозније од човека, у њему грокће, риче, вречи и сикће природа свих других животиња, он је тако поган као свиња, тако бруталан као бик, тако смешан као мајмун, тако љут као лав, тако отрован као змија. Укратко он је композитум свих зала код свих животиња“. То не значи да су све животиње зле. Има их лепих, добрих и корисних људима, који су неправедни не само према људима, но и према животињама. Када на некој капији видим обешену таблицу са натписом: „Чувај се пса, уједа!“, сматрам га као неправду и увреду за пса и дође ми да скинем таблицу са спољашње стране капије, на полеђини таблице напишем: „Чувај се човека, убија!“, и обесим је на капију са унутрашње дворишне стране капије, као опомену човеку који станује у тој кући, да се чува људи који му куцају на капију. Пас који уједа на капији, то чини зато што чува газду и његову кућу, а човек убија што је зао. А за убијање има на расположењу безброј средстава: нож, пушку, топ, бомбу, отров итд. (списак њихов је веома дуг). Али човек не убија само убиственим оружјем, но и другим бездимним, безшумним и невидљивим средствима, као што су: лаж, превара, клевета, насиље итд. (списак и ових убиствених средстава је такође веома дуг).

Новембра 1962. прешао сам из Београда (Охридска 7/1) у Сремске Карловце на стални боравак.¹⁰ Поред осталих разлога којима сам се руководио при овој одлуци, један од главних је тај, да сам желео последње дане свога живота провести у тишини и размишљању, далеко од градског немира.

Пошто смо изгубили децу, то приликом наше сахране за ковчегом неће нико ићи, нити ће бити кога да обележи наш гроб. Зато сам за живог дао за себе и жену направити гробницу и подићи споменик на Чератском гробљу у Сремским Карловцима, у близини гроба свога рођака и добротвора Јована Живковића, професора Карловачке богословије.

На крају свога живота, стојим пред својим отвореним гробом и гледам пређени пут живота и све што се данас догађа у свету, па размишљам о свему. Много штошта раније нејасно, сада ми постаје јасно.

¹⁰ Прота др Лазар Мирковић пензионисан је на Православном богословском факултету по сили закона 1. јула 1952. године, али је на основу његовог пристанка од стране Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве истовремено постављен за хонорарног редовног професора на истом Факултету (*Досије професора Проте Др Лазара Мирковића*, Архив Православног Богословског факултета у Београду).

Смрт се слика као празна крезуба лобања, насађена на људски костур, са косом у рукама. Ње се боје сви људи, избегавају да је помињу и да мисле на њу, и зато јој придају разне епитете: страшна, грозна, језива, немилосрдна, хладна, неумитна итд.

Ма колико смрт људима била страшна и ружна, скопчана са болом и страхом због кидања са животом и одласка у непознато, она ће за мене бити лепа и добра, јер ће ме избавити од свих невоља и зала скопчаних са животом.

6–IX–1964. г.

Сремски Карловци

Л. Мирковић.¹¹

¹¹ Прота Лазар Мирковић се упокојио у Светлу среду, 23. априла 1968. године, у Новосадској клиничкој болници. „...и на своме издисају, када рука више није могла да држи перо, диктирао једноме своме ученику последње мисли да би завршио и последње своје дело „Сатана говори“ (Милисав Д. Протић, „Смрт уваженог професора и научног радника +Др Лазар Мирковић“, *Православље* бр. 27, 25. априла 1968, 4). Опело у Светониколајевској Саборној цркви у Сремским Карловцима над почившим протом професором др Лазаром Мирковићем 25. априла 1968. године, у присуству Патријарха Германа, служили су Митрополит загребачки др Дамаскин, Епископ сремски Макарије и Епископ бачки Никанор, уз саслужење дванаесторице свештенослужитеља – проте др Чедомир Драшковић, декан, др Лазар Милин и др Благота Гардашевић и протођакон др Милош Ердељан, професори Богословског факултета; Архимандрит Милутин Стојадиновић, ректор, и Душан Дачић, професор Карловачке богословије; проте Милош Докманић, Димитрије Напрта, Каменко Братић и Миодраг Стефановић; синђел бођански Максимилијан; и прота Виталије Тарасјев у име Руске Православне Цркве.

На опелу је беседио Патријарх српски Герман:

„...Сећам се јесени 1920. г. када сам као млади богослов дошао овде у Ср. Карловце да наставим своје школовање. Тих првих дана свима нама пао је у очи један свештеник кога смо редовно виђали у овом светом храму, а који се истицао својом ревношћу за света богослужења. Виђали смо га стално и са књигом у руци. Тај веома вредни свештеник био је проф. др Лазар Мирковић.

За све време нашег школовања када нам је требало савета или одговора на питања која су се тицала богослужења и литургије проф. др Л. Мирковић свесрдно нам је давао не само савете или упутства него нас је упућивао и на изворе у којима смо налазили и потврду на све оно што је утицало на проширење нашег знања из области литургије и богословске науке.

У свим нашим сусретима, било у школи или у парку патријаршијског двора, виђајући га са нераздвајним својим другом – књигом, ми смо у њему гледали изванредног човека, гледали смо у њему неко надземаљско биће које искључиво живи са књигом за науку.

Испраћајући данас професора др Л. Мирковића у његово вечно боравиште, ми му одајемо пошту као професору, који је цео живот провео повучено, тихо и мирно, учећи, радећи и резултате свога научног рада преносећи тада на

Библиографија:

Извори

„Аутобиографија Др Лазара Мирковића, редовног професора Универзитета у Београду“ и „Допуне ка аутобиографији Др. Лазара Мирковића, професора Универзитета у пензији“, М 12446, Рукописно одељење Матице Српске.

Досије професора Проте Др Лазара Мирковића, Архив Православног Богословског факултета у Београду.

„Др Лазар Мирковић професор Универзитета Епископу бачком Др Иринеју“, И 19260, Рукописно одељење Матице Српске.

Протић, Милисав Д., „Смрт уваженог професора и научног радника +Др Лазар Мирковић“, *Православље* бр. 27, 25. априла 1968, 4.

Примљено: 28. 7. 2014.

Одобрено: 15. 8. 2014.

ученике у Богословији, а доцније и на студенте Богословског факултета на коме сам такође имао срећу да ми буде професор.

Када сам му се по свршетку Богословије као свештено лице у служби цркве обраћао из Чачка и тражио одговоре на нека питања, одговарао је увек са посебном радошћу. Та радост је у оваквим и сличним приликама увек била израз његове душе и срца. Та радост коју је у себи носио и која је из њега зрачила дала му је снагу да издржи тешке ударе судбине који су га касније снашли. Као што сваки добар хришћанин подноси ударе и он их је као такав, а и као учитељ других, подносио исто онако као и цео српски народ што је у својој тешкој историји подносио, тражећи помоћи свише од Бога.

Протојереј др Л. Мирковић, професор, јесте духовни отац многих генерација, које ће му бити захвалне а све оно што су од њега научиле моћи ће преносити и на млађе.

У име своје, у име браће архијереја, свештенства и целе Српске православне цркве, ја одајем дужно признање и праштам се са нашим проф. др Л. Мирковићем у уверењу да он сада слуша глас Божији: ‘Слуго мој добри, уђи у радост Господа свога.’“

(Беседу Патријархову доносимо према: Милисав Д. Протић, „Смрт уваженог професора и научног радника +Др Лазар Мирковић“, *Православље* бр. 27, 25. априла 1968, 4).

Прота професор др Лазар Мирковић сахрањен је на Чератском гробљу у Сремским Карловцима.

**AUTOBIOGRAPHY OF
PROTO-PRESBYTER
DR. LAZAR MIRKOVIĆ
(PROFESSOR OF THE OLD SEMINARY OF KARLOVCI,
SAINT SAVA SEMINARY OF SREMSKI KARLOVCI, AND
FIRST PROFESSOR OF LITURGICS AT THE FACULTY
OF ORTHODOX THEOLOGY IN BELGRADE)**

Ignjatije Marković

Faculty of Orthodox Theology of the University in Belgrade

Summary: *Proto-presbyter professor Dr. Lazar Mirković was both a student and a professor of the old Seminary of Karlovci, professor at the Saint Sava Seminary of Sremski Karlovci, and first professor of Liturgics at the Faculty of Orthodox Theology in Belgrade. It was through his own example of life within the Church and his tireless work in the field of Theology that he inspired many generations of students, always being ready to give answers to their questions even after they had completed their studies and become priests. His love of Christ gave him strength to overcome the tribulations of life. We have before us his Autobiography which demonstrates his desire and his zeal to be of service to his own and the younger generations. One of the most significant old Serbian manuscripts investigated by him was the Typikon of Nicodemus, which was later to be incinerated at the occasion of the German aerial bombardment of the National Library of Belgrade in 1941; Fr. Lazar Mirković had previously photographed it thus saving its contents for the future generations. During WW2 he copied all the 358 pages of the Typikon hoping that it would be published after the war. However, peace brought about different times and different criteria, and the Typikon of Nicodemus was put to the side. This did not stop Fr. Lazar Mirković from striving to have it published, and to continue studying other manuscripts knowing that their time would one day come.*

Key words: *Autobiography, old Seminary of Karlovci, Saint Sava Seminary, Faculty of Orthodox Theology in Belgrade, Liturgics, Matica Srpska, Serbian Academy of Sciences, Old Serbian Biographies, Typikon of Nicodemus.*